

Alþingi
Erindi nr. Þ 135/1465
komudagur 18.2.2008
15. febrúar 2008

**Umsögn landsnefndar UNIFEM á Íslandi
um frumvarp til breytinga á ákvæði 206. gr.
almennra hegningarlaga nr. 19, 1940**

**135. löggjafarþing 2007–2008.
Þskj. 207 — 192. mál.**

Af hálfu landsnefndar UNIFEM eru gerðar eftirfarandi athugasemdir við frumvarp um breytingu á ákvæði 206. gr. almennra hegningarlaga nr 19, 1940 sem lagt hefur verið fram.

Af orðalagi ákvæðisins, sem og greinargerð með frumvarpinu, má ráða að lögð er til sú efnisbreyting að refsíabyrgð við kaup og sölu á vændi sé á þeim sem kaupir vændi. Sú leið er í daglegu tali nefnd sænska leiðin og vísar til þeirrar löggjafar sem gildir í Svíþjóð um vændi.

Landsnefnd UNIFEM tekur heilshugar undir frumvarpið og þau sjónarmið sem þar búa að baki. Samkvæmt núgildandi ákvæði, sem breytt var við síðustu endurskoðun á kynferðisbrotakafli almennra hegningarlaga með lögum nr. 61 frá árinu 2007, var gerð sú breyting á vændisákvæðinu að horfið var frá því að leggja refsíabyrgð á seljanda vændis. Verður að telja að sú lagabreyting hafi tvímælalaust verið til mikilla bóta. Það var enda svo að Ísland var eina Norðurlandið þar sem refsíákvæði um vændi var með þeim hætti að leggja eingöngu refsíabyrgð á þann aðila sem seldi vændi.

Núgildandi ákvæði felur hins vegar í sér að kaup og sala á vændi sé refsilaust með öllu en milliganga um vændi sé hins vegar refsiverð. Hafa þau rök m.a. heyrst að vændi sé félagslegt vandamál og því eigi ekki að taka á því með refsilöggjöf heldur félagslegum úrræðum. Ekki verður þó séð að sérstök félagsleg úrræði hafi fylgt þeirri lagabreytingu.

Mjög hefur verið deilt um það með hvaða hætti eigi að taka á vændi í lagalegu og félagslegu tilliti og sú umræða hefur farið fram hér á landi eins og annars staðar. Það er jafnvel umdeilt hvernig skilgreina eigi vændi og hvað

UNIFEM á Íslandi

Miðstöð Sameinuðu þjóðanna

Laugavegur 42, 101 Reykjavík

Iceland

Sími: +354 552 6200

Fax: +354 552 6010

netfang: unifem@unifem.is

vefur: www.unifem.is

felst í vændi. Jafnframt hefur það verið umdeilt hver sé félagsleg staða þeirra sem selja líkama sinn, hvort að hægt sé að tala um frjálst val í þeim efnum eða ekki.

Samhliða því sem að landsnefndin áréttar stuðning sinn við fyrirbyggjandi frumvarp telur hún rétt að halda til haga nokkrum ókostum núgildandi lagaákvæðis. Ber það að nefna að með núgildandi ákvæði er algerlega lítið framhjá ábyrgð þess sem kaupir kynlífið.

Ein helstu rökin gegn því að banna kaup á vændi hafa verið þau að með því færast þessi starfsemi „neðanjarðar“ og erfiðara verði að eiga við hana, og geti jafnvel leitt til verri stöðu vændiskvonna. Á það skal hins vegar bent að í núgildandi löggjöf er lagt bann við því að auglýsa þessa starfsemi, lagt bann við útleigu húsnæðis undir vændi, lagt bann við auglýsingum, sem að sönnu ættu að hafa sömu áhrif, þ.e. að gera vændi ósýnilegt. Einnig má benda á þá staðreynd að nú er aðeins milliganga ólögleg en niðurstaðan hefur þrátt fyrir það, ekki orðið sú að hér sé sýnilegt götuvændi, sem margir óttuðust að yrði reyndin. Af þessu má ráða að á Íslandi er þessi starfsemi lítt sýnileg og að svo verði áfram og að ákvæði um bann við kaupum á vændi myndi litlu breyta í þeim efnum.

Með bannákvæðum verður vændið vitaskuld aldrei mjög sýnilegt, hvort sem ábyrgðin er lögð á herðar kaupanda og seljanda. Vændi hefur hins vegar aldrei verið sérstaklega sýnilegt hér á landi.

Í evrópskri löggjöf eru tvær meginleiðir um vændi, annars vegar svokölluð sænsk leið og hins vegar hollenska leiðin. Í Svíþjóð eru kaup á vændi refsiverð að lögum en sala er ekki. Sú nálgun byggir á þeirri hugmyndafræði að það sé ákveðið valdaójafnvægi milli kaupanda og seljanda og að sá aðili sem hefur fullkomið frelsi til að ráða gjörðum sínum í þessum efnum sé kaupandinn. Því sé ekki til að dreifa með seljendum, að minnsta kosti ekki í flestum tilvikum. Því var farin sú leið að reyna að draga úr eftirspurn eftir vændi með því að banna kaup á því í refsilagaákvæði, en að sama skapi var talið rétt að leysa vanda vændiskvonna með félagslegum úrræðum. Í sænsku leiðinni er því að einhverju leyti viðurkennt að vændi eigi ekki heima í hegningarlögum, að minnsta kosti ekki ákveðnir þættir þess.

Danir hafa afnumið ákvæði hegningarlaga sem gerði sölu vændis refsiverða. Tekið var fram að með þessu væri ekki verið að lögleiða vændi

UNIFEM á Íslandi

Miðstöð Sameinuðu þjóðanna

Laugavegur 42, 101 Reykjavík

Íceland

Sími: +354 552 6200

Fax: +354 552 6010

netfang: unifem@unifem.is

vefur: www.unifem.is

heldur verið að beina sjónum að því að aðstoða það ólánsfólk sem neyðist til vændis í stað þess að taka á móti þeim með refsivöndinn á lofti. Þar í landi er miðlun vændis hins vegar refsiverð, sem gerir að verkum að það er ólöglegt að stunda skipulagða starfsemi í kringum vændi. Þetta er jafnframt hin íslenska leið með nýlegum breytingum á vændisákvæðinu árið 2007.

Hingað til lands kom árið 2006 Dorit Otzen, dönsk baráttukona gegn vændi, sem segir að breytingar á dönsku löggjöfinni hafi ekki reynst vel að því leyti að vændi hafi aukist til mikilla muna. „Við sáum ekki fyrir að þúsundir fátækra kvenna myndu fara í vændi í löndum okkar. Með því að loka augunum samþykktum við kynferðislegt þrælahald í þessum löndum.“^{1[3]} Að hennar sögn eru vændiskonurnar yfirleitt erlendar, oftast afrískar. Norrænar konur sem hafa aðra menntun og búa við allt aðrar aðstæður fara síður í vændi.^{2[4]}

Flest Norðurlönd eiga það sammerkt að kaup og sala á vændi eru refsilaus. Öll löndin gera hins vegar aðkomu milligöngumanns (dólgsins) refsiverða, það er þátt þriðja aðila í vændi. Með því birtist sú afstaða löggjafans að vændi sé atvinnugrein sem ekki er talin æskileg, raunar svo óæskileg að lagt er bann við því að stunda þá starfsemi með skipulögðum hætti. Hugmyndafræðin að baki lögunum virðist því ekki sú að vændi eigi að fá að þrífast, eða að um eðlilega atvinnugrein sé að ræða sem að óþarfi er að fjalla um í refsilögum. Afnáam Dana á refsilagaákvæðinu virðist byggja á þeirri nálgun að vændiskonum eigi að hjálpa út úr atvinnugreininni og bann við sölu á vændi vinni gegn þeirri hugmyndafræði. Reyndin virðist því miður hafa orðið sú að erlendum vændiskonum hefur fjölgað til mikilla muna í Danmörku.

Norðmenn og Finnar hafa víkkað gildissvið hegningarlaga þar í landi þannig að þau taka einnig til brota sem framin eru erlendis. Með því er reynt að sporna gegn svokölluðum sex tourism. Í Finnlandi og Svíþjóð gilda reglur í hernum sem banna hermönnum að kaupa vændiskonur þar sem þeir eru staddir á vegum hersins.

Hin meginleiðin er svo hollenska leiðin svokallaða en þar er vændi beinlínis löglegt og vændiskonur greiða t.d. skatta og opinber gjöld eins og hverjir aðrir launþegar. Vændi er áberandi í samfélaginu og löggjöfin vart til

---

^{1[3]} Fréttablaðið. 6. desember 2006. Bls. 16.

^{2[4]} Fréttablaðið. 6. desember 2006. Bls. 16.

Þess fallin að draga úr þessari starfsemi. Réttarstaða vændiskvenna er góð þar í landi en önnur spurning er þá hver hin félagslega staða kvennanna er.

Brýnt er að hafa í huga sönnun og hugsanleg vandkvæði um sönnun í þessu samhengi. Sérstaklega heyrir þessi röksemd gegn þeirri leið að leggja viðurlög við því að refsar fyrir kaup á vændi. Á hitt ber þó að líta að erfiðleikar við sönnun geta illa staðið sem sjálfstæð röksemd í þessum efnum. Staðreyndin er sú að í mörgum aivarlegum brotaflokkum er sönnunarstaða erfið, það á til að mynda við í flestum alvarlegustu kynferðisbrotunum, en það hefur vitaskuld ekki áhrif á það hvernig kynferðisbrotin eru skilgreind. Jafnframt er ástæða til að benda á það að vændi virðist vera félagslegt vandamál að því leyttinu til að brot á vændislöggjöfinni hafa afar sjaldan verið til meðferðar hjá dómstólum. Það hefur ekki breyst með nýlegri lagabreytingu á kynferðisbrotakaflanum.

Það er nokkuð útbreidd skoðun að vændi stafi af neyð, að minnsta kosti í flestum tilvikum. Sé þessi staðreynd lögð til grundvallar geta vandkvæði um sönnun ekki breytt því hvernig að tekið er á vændi í refsilöggjöfinni, ekki frekar en að breyta refsíabyrgð í öðrum kynferðisbrotum vegna sönnunarvandkvæða.

Landsnefnd Unifem telur brýnt að halda því til haga og að minna á, að líta verður á vændi og mansal sem tvær hliðar á sama peningi. Að sama skapi verður að hafa í huga að vændi er hluti af alþjóðlegri glæpastarfsemi, þar sem gríðarlegir fjárhagslegir hagsmunir eru í húfi. Það er engin ástæða til að ætla að hér eigi önnur lögmál við en á til að mynda á hinum Norðurlöndunum. Því er ástæða til að taka á vændi af festu og reyna að bregðast við eftirspurn á því. Besta leiðin til þess er að mati landsnefndar UNIFEM að gera kaup á vændi refsiverð að lögum. Ógемingur er að taka með markvissum hætti á mansali ef kaup á vændi eru lögleg. Þessar atvinnugreinar fléttast saman með svo augljósum hætti að baráttan gegn mansali verður aldrei annað en orðin tóm ef vændi er viðurkennt í sömu andrá.

Refsiviðurlög gegn vændi byggja á ákveðnu hagsmunamati. Vera má að einhverjir selji líkama sinn af fúsum og frjálsum vilja. Það á hins vegar sannarlega ekki við um þá sem eru seldir mansali, né um meirihluta þeirra sem stunda vændi. Til þess að sporna gegn þessu alvarlega alþjóðlega

UNIFEM á Íslandi

Miðstöð Sameinuðu þjóðanna

Laugavegur 42, 101 Reykjavík

Íceland

Sími: +354 552 6200

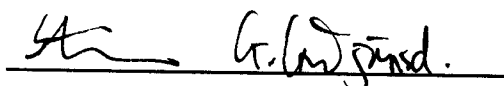
Fax: +354 552 6010

netfang: unifem@unifem.is

vefur: www.unifem.is

vandamáli sem mansal sannarlega er má vændislöggjöfin ekki vera til þess fallin að opna fyrir þá starfsemi eða ýta undir eftirspurn.

Fyrir hönd landsnefndar UNIFEM á Íslandi,

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Steinn Guðjónsdóttir". The signature is written over a horizontal line.

Steinunn Gyðu- og Guðjónsdóttir
Framkvæmdastýra UNIFEM á Íslandi

UNIFEM á Íslandi
Miðstöð Sameinuðu þjóðanna
Laugavegur 42, 101 Reykjavík
Iceland

Sími: +354 552 6200
Fax: +354 552 6010
netfang: unifem@unifem.is
vefur: www.unifem.is